12-чи июнь - Россейни Кюнюдю

Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2010 жыл
11-чи июнь, байрым кюн.
№111 (18452)
Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.Б.Каноковну Россейни Кюню бла байламлы

АЛГЪЫШЛАУ СЁЗЮ

Багъалы ата журтлуларым!

Тамбла къыралыбызны халкълары къырал байрамны-Россейни Кюнюн- белгилерикдиле.

Ата журтубузну жашауунда бек магъаналы кезиулери бла байламлы болгъан бу байрам миллет бирликни эмда бизни барыбызны да къыралыбызны шёндюгю эм келир заманы ючюн жууаллыгъыбызны, россейли къыраллыкъны,патриотизмни бла гражданлыкъны тёлюден - тёлюге кёче баргъанларыны белгиси болгъанлай къаллыкъды.

Россей тюрлю-тюрлю кезиуледе къыйын сынауладан бет жарыкълы къутулгъанды, бюгюнлюкде да,уллу финанс-экономика кризисни аз-аз хорлай, тутхучлу айныуну жолунда алгъа таукел барады. Ахча къытлыкъгъа да къарамай, къыралны социальный борчларын толусунлай толтурады. Россейни халкъла аралы даражасы да кючлене баргъаны, аны оюмуна эс бурулгъаны да баямды.

Къабарты-Малкъар кризисни бек къыйын кезиуюнден хатасыз къутулгъанды. Экономиканы баш бёлюмлеринде производствону ёлчемлерин тюшюрмезге, финанс системаны тутхучлулугъун, жамауат-политика ырахатлыкъны сакъларгъа къолубуздан келгенди. Ол а Къабарты-Малкъарны халкъына Россей Федерацияны кёп миллетли юйюрюнде мамырлыкъны бла социальный айныуну жолу бла алгъа алжаусуз барыргъа таукеллик береди.

Къабарты-Малкъарда жашагъанланы барысын да келе тургъан байрам бла-Россейни Кюню бла – жюрегимден къызыу алгъышлайма, кийик саулукъну болургъузну, мамырлыкъда тынч-ырахат жашау этеригизни сюйгеними билдиреме.

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалары бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Жетишимле болдургъанлары эмда кёп жылланы ахшы ишлегенлери ючюн

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа

Блиева Людмила Николаевнаны-Урван муниципальный районну Нарткъала шахарында «1-чи номерли лицей» битеулю билим берген муниципальный учреждениясыны орус тилден бла литературадан устазын

сыйлы атла берирге:

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы»

Кербиева Рита Лиуановнагъа-Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясында саулукъ сакълау управлениясыны таматасыны орунбасарына,

«Къабарты-Малкъар Республиканы культурасыны сыйлы къуллукъчусу»

Тилланы Татьяна Магометовнагъа- Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министерствосуну «Халкъ чыгъармачылыкъны бла культура-жарыкъландырыу ишни республикалы илму-методика арасы» къырал культура учреждениясыны культура эмда солуулу къурау жаны бла бёлюмюню таматасына,

«Къабарты-Малкъар Республиканы промышленностну сыйлы къуллукъчусу»

Андреянов Михаил Николаевичге-«Кавказкабель ТМ» кабель завод» жабыкъ акционер обществону метрология бюросуну таматасына,

«Къабарты-Малкъар Республиканы халкъны социальный къоруулауну сыйлы къуллукъчусу»

Сабанов Руслан Кадировичге-Къабарты-Малкъар Республиканы адамланы иш бла жалчытыу жаны бла къырал комитетини «Бахсан районда адамланы иш бла жалчытыуну арасы» къырал учреждениясыны директоруна.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти

А. КАНОКОВ

Нальчик шахар, 2010 жылда 8-чи июнюда, №61-УП

САУГЪАЛАУ

Тийишлисича кёргендиле

Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрны актёру Шауаланы Тебону жашы Орусбий Къарачай – Черкес Республиканы Халкъ Собраниясыны (Парламентини) Сыйлы грамотасын алгъанды. Ол аллай бийик сыйгъа, театр искусствода кёп жыл ишлеп, аны айнытыугъа уллу къыйын салгъаны ючюн тийишли болгъанды.

Орусбий, чам хапарла окъуп, фахмулу сыфатла къурап, къарауучу жюргеине жол тапханды. Арт жыллада актёр кесини сынауун жаш тёлюге да береди. Ол Искусстволаны Шимал Кавказ къырал институтунда фехтованиягъа бла сахнада пластикагъа юйретеди. Аны сохталары, эришиулеге къатышып, сыйлы жерле алып турадыла.

Шауаланы Орусбийни фехтованиягъа усталыгъы ючюн Москвада бардырылгъан семинарлагъа да чакъырадыла.

Федерация Советде КъМР-ни Кюнлери

Кавказны жаухары, Россейни ёхтемлиги

Къабарты-Малкъар Республиканы РФ-ни Федеральный Жыйылыуну Федерация Советинде Кюнлерини чеклеринде 9-чу июньда огъаргъы палатаны Большая Дмитриевка орамда мекямыны биринчи этажында КъМР-ни кёрмючю ачылгъанды.

Россей Федерацияны бла Къабарты-Малкъар Республиканы къырал власть органларыны къуллукъчулары, сенаторла, КъМР-ни Парламентини депутатлары, бизнесменле, илмуну, культураны эм спортну келечилери да тургъанлай аны къуучлы халда Федерация Советни Председатели Сергей Миронов, Къабарты-Малкъарны Президенти Арсен Каноков, КъМР-ни Парламентини башчысы Чечелланы Ануар, премьер-министр Александр Меркулов, сенаторла Чечелланы Хусейин бла Альберт Кажаров ачхандыла.

Андан сора республиканы искусстволарыны усталары концерт кёргюзтгендиле, къабарты,малкъар,орус жырла жырлагъандыла, миллет тепсеулени тепсегендиле. Ызы бла республиканы башчысы келгенлени Къабарты-Малкъарны юсюнден халарлагъан кёрмючге къараргъа чакъыргъанды. Алагъа республиканы экономикада, социальный сферада, аграрный секторда, туризмде, илмуда бла культурада жетишимлери кёргюзтюлгендиле.

Бери кёп санда келген россейли журналистле бла уа Арсен Каноков, Чечелланы Ануар бла Александр Меркулов бирсагъатлыкъ пресс-конференция бардырыгъандыла. Ала ар-

«Россей Федерацияны субъектини сагъатыны» кезиуюнде сенаторланы алларында КъМР-ни Президенти Арсен Каноков бла республиканы Парламентини Председатели Чечелланы Ануар сёлешгендиле. Сергей Миронов а Къабарты-Малкъарны делегациясыны членлерини уллу къауумна Федерация Советни Сыйлы грамоталары бергенди.

Ахырында бардырылгъан пресс-конференцияда уа Федерация Советни Председатели Къабарты-Малкъарны огъаргъы палатасы Кюнлери бийик даражада къуралгъанларын, республикада,кризисге да къарамай, экономика,социальный сфера,агропромышленность комплекс,туризм,курортла, спорт эмда культура алжаусуз айныый баргъанлары кёрмючню экспозициялары шарт кёргюзтюп тургъанларын чертгенди.

-Къабарты-Малкъар Республика бюгюнлюкде Россей Федерацияны тутхучлу субъектлеринден биридиди деп, таукел айтыргъа боллукъма,- дегенди С.Миронов. -Ол, жаланда Кавказны жаухары болуп къалмай, Россейни да ёхтемлигиди. Бу керти да жаннет жерни башчылары, анда жашагъан огъурлу, иш кёллю адамла не уллу махтаугъа ие ыспасха да тийишлидиле.

Арсен Каноков огъаргъы палатаны башчысына бла сенаторланы барысына да ыразылыгъын билдиргенди эмда аланы республиканы жашауунда жамауат-политика, социальный-экономика жаны бла да бла тургъан иги жанына тюрлениуле андан ары бютюнда терк бардыыллыкъларына ышандыргъанды.

-Биз Къабарты-Малкъарыбызда кесибизге бек уллу борчла салгъанбыз,- дегенди Арсен Баширович. -Аланы толтурур ючюн, ишибизни хар жаны

тда кеслери коллегаларына айтханларыча, сороуларына тынгылы жууапла алалгъандыла. Сорулла уа кёп эм тюрлю-тюрлю болгъандыла: экономиканы жангыртыуну, миллетле аралы халланы, парламентаризмни, законла чыгъарыу ишни, жер реформаны, инвестиция политиканы, эл мюлкню, туриндустрияны, кьурулушну, промышленностьну, жол мюлкню, транспорт инфраструктураны, билим бериуде бла илмуда жангы амалла кьалай сингдирилгенлерини, коррупциягъа бла терроризмге къажау кюреш къалай баргъаныны эм башха затланы да юсленден эдиле.

Тюшде уа РФ-ни Федеральный Жыйылыуну огъаргъы палатасыны 273-чю жыйылыуу болгъанды. Анда къарны огъаргъы палатада Кюнлери бийик даражада къуралгъанларын, республикада,кризисге да къарамай, экономика,социальный сфера,агропромышленность комплекс,туризм,курортла, спорт эмда культура алжаусуз айныый баргъанлары кёрмючню экспозициялары шарт кёргюзтюп тургъанларын чертгенди.

-Къабарты-Малкъар Республика бюгюнлюкде Россей Федерацияны тутхучлу субъектлеринден биридиди деп, таукел айтыргъа боллукъма,- дегенди С.Миронов. -Ол, жаланда Кавказны жаухары болуп къалмай, Россейни да ёхтемлигиди. Бу керти да жаннет жерни башчылары, анда жашагъан огъурлу, иш кёллю адамла не уллу махтаугъа ие ыспасха да тийишлидиле.

Борис БЕРБЕКОВ.

Депутатны сагъышлары

Къырал Думаны Бюджет эм налогла жаны бла комитетини председатели Юрий ВАСИЛЬЕВ

Бензин ийисли налог

«Транспорт налогну» юсюнден сёз баргъанда, автомашиналары болгъанла къайгъы этип башлайдыла. Ол сёзле аланы кьулакъларына, ГИБДД-ны сырыйнасыча, ачытып киредиле. Алай эсе да, светофорну къызыл жанны чыгъынданча, ол сёзледен да къутулалыкъ тюйолсюз. Налогну юсюнден даулашла да тохтамайдыла. Къырал Думаны депутатлары да, бёлек жылны ичинде хар жыл сайын налогну машиналы кючюне кёре угъай, бензинни багъасына кёре тохташдырыргъа керекди, деп кюрешедиле.

Сёз ючюн, бёлек ыйыкъ мындан алда Къырал Дума кезиулю кере ол вопросха къарауну арт болжалгъа салгъанды. Сёз «Россей Федерацияны налогла кодексини экинчи кесегини 357-363 статьяларына тюрлениуле эм къошакъла кийириуню юслеринден» 325571-5-чи номерли Федеральный законну проектини юсюнден барады. Анда транспорт налогну бензинни багъасына къошаргъа кереклиси айтылады.

Законопроектни авторлары – ЛДПР-дан депутатла – налогну ол халда салыуну дагъыда бир игилигин - чиновниклени транспорт налогну керек болса, болмаса да ёсдюре барлыкъ жолларын кесиудю: ол бензинни багъасы кётюрюлсе-кётюрюле, азайса уа – азая барлыкъды. Аланы баш оюмлары – налог салыу системаны халкъгъа игирек тюшерча этиудю бу принцип бла: кёп айлана эсенг - кёп тёле, аз айлана эсенг-аз. Ол теория жаны бла ишеклик туудурмай эсе да, жашауда уа къыйыныракъ боллукъду.

Россейде отлукъну жаланда машинала бла жюрюрге деп алмайдыла. Кыралда кёп энчи юйледе дизельле бла ишлеген котёлла бардыла. Сора аладамы тёлерге керекдиле транспорт налогну? Сокъур окъуна кёрлюкдю аны терслигин. Башхача айтсакъ, налог салыу база мурдорсуз кенгере барады, транспорт налог да компенсация тёлеуле жаны бла кеси магъанасын тас этеди. Бизде бензинни багъасына акцизлени да къошхан ушайдыла да?

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жангылыкъла

Экзаменде

Башха районнга бармай...

Быйыл Элбрус районда ЕГЭ-ни 612 жаш бла къыз бередиле. Аладан 278-си быйыл онбиринчи классны бошагъанладыла. Бюгюнлюкде предметлени асламысындан, ол санда борчлу халда орус тилден бла математикадан, экзаменле бошалгъандыла.

Районда экзаменле бардырылгъан эки жер бар эди - гимназия эм Тырнаууну 3-чю номерли школу. Къошакъ ючюнчю пункт а лицейде орнатылгъанды. Сакъат сабийле аттестациядан анда ётгендиле. Районну билим бериу управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен айтханнга кёре, экзаменле, жорукъла сакъланып, тап бардырыладыла. Къараучулагъа аланы къалай ётгенлерин кёрюрге чырмау этилмегенди. ЕГЭ-ни ётдюрюуде уллу кемчиликле табылмагъандыла.

Дагъыда ол белгилеггенге кёре, район администрацияны башчыларыны болушлукъларыэмда республиканы Билим бериу эм илму министерствосуну болумну ангылауу бла, быйыл сабийлеге экзаменлени берирге башха районнга барыргъа керек болмагъанды. Жолоучулукъда сабийле бек къыйнала эдиле. Ол а ЕГЭ-ни эсеплерин осал эте эди.

Медалистлени саны уа районда быйыл 18-ге жетеди. Алгъын жыллада да аланы саны аллай бир болуучу эди.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Къайгъырыу

Жашау болумларын игилендиргендиле

«Жашау журт» деген федеральный энчи программаны чеклеринде Прохладный шахар округда жаш юйюрлеге субсидияла бериу жаны бла иш андан ары бардырылады. Жашау журт жаны бла жамауат комиссияны секретары Анна Голосова билдиргенге кёре, 2009 жылда очередьге тургъан 12 жаш юйюрден 9-су ол ишге деп къыралны жанындан бериллик 4777075 сом ахчаны толу ёлчемде алгъандыла. Къалгъанла да субсидияланы жууукъ заманда аллыкъдыла.

Башда сагъыныльгъан программаны жашауда бардырыу жаны бла ишле 2003 жылдан бери тамманладыла. Комиссия жаш юйюрлени келечилерин приёмгъа алады эм программагъа къатышыргъа кимлени эркинликлери болгъанларын ангылатады. «Жашау журт» программа къабул этилгенли бери шахар округда субсидияланы жаш юйюрледен 71-си алгъандыла.

2007 жылгъа дери субсидияла федеральный бюджетден берилип тургъандыла. 2.900000 сом ёлчемде къырал болушлукъ бла 29 жаш юйюр хайырланнганды. 2007 жылдан тебиреб а, программада тохташдырылгъанына кёре, финансла федеральный, республикалы эм шахар бюджетледен бёлюнедиле. Ол ишгеден 2007-2008 жыллада 8 миллион сомдан артыкъ ахча тёленнгенди.

Бизни корр.

Табийгъат кюч

Грозныйде жер тепгенди

Тохташдырылгъан шартлагъа кёре, Чечен Республикада жер тебиуню арасы Грозный шахарда болгъанды. Ол 21 сагъат 30 минутха жууукъда болгъанды, кесини да магнитудасы 4,9 эди.

-Жер тебиуню арасы Грозныйни тюбюнде 33 километр теренликде эди, - деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ха МЧС-ни республикалы пресс-службасыны башчысы Тимур Тайсумов. Ол айтханнга кёре, ёлгенлени неда бузулуулану юслеринден билдириуле болмагъандыла.

Республиканы аслам кесеги Кавказны тау районларында орналгъаны себепли Рихтерни шкаласына кёре 2-3 балл кючю болгъан тебиу эндиге дери бола-бола тургъан ишди.

Жазылыу

Хурметли жамауат!

«Заман» -миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесибизни газетибизге! Жылны экинчи жарамында да ол сизни керти щёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколегиясы.

Бизни индексибиз -51532

«Къан бериую системасын къурамай жарамаз» 2 бет

Атабыз хар жаны бла да юлгюлюдю бизге 5 бет

Айтхылыкъ къаячыгъа махтау бергендиле 5 бет

Шарапийни къытайлыгъа саугъасы 6 бет

Къурал Думаны Бюджет эм налогла жаны бла комитетини председели Юрий ВАСИЛЬЕВ

Бензин ийисли налог

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Россей Федерацияны Налогла кодексини 38-чи статьясыны 1-чи пунктунда айтылгъаныча кёре, хар налогну кесини налог салырча объектлери бардыла. Законодательный башламчылыкъны авторлары транспорт налогну салыуну объектлерин тюрлендирирге деп предложение эттенде, автомобиль бензинни эм дизель отлукъну сатыу жаны бла операцияны жашауда бардыргъанда алагъа акцизле салынгнаранын унутхандыла. Эки кере налог салымла бизге керек тюйюдюле. Дуниясы налог системалары андан къутулургъа кюрешедиле, биз да алайбыз. Транспорт налогну тёлеуню алдан жоругъу налог салыудан къутулууну схемасын туудурмай къоярыкъ да тюйюлдю.

Андан ары алып къарайыкъ. Регионла транспорт налогла жаны бла кеслерини законларына кёре, льготала тохташдырыргъа боллукъдула. Шёндюо налогланы ёсюулерине водительле, бек итинселе, чырмаулукъ этерге боллукъдула, законнга тюрлениуле кийиргеле уа – тюрлениуню баргъанына бир киши да контроль эталмай къаллыкъды.

Федеральный ставкала алты жылны ичинде тюрлемей тургъанларын эсигизге салыргъа сюеме. Аланы ёдюрюгюе нёда азайтыргъа эркинликлери болгъан регионла окъуна сейирсиндирирча оноу этмей, ол вопроса ашыкъмай эс бурадыла. Жангы норматив, орунуна бир зат бермей, администрацияны ишлей тургъан схемасын уатыргъа чакъырады, ол а анга кёре проблема туудурлукъду.

Ала бек алгъа айтылгъан налогну тёлеуню операция къалайда бардырылгъан эсе, алайда бардырыргъа дейдиле ансы, Россей Федерацияны территориясында эсепге алынган жерде бардырыргъа демейдиле. Аны бла бирге шарт тохташдырылмайды «автомобиль бензинни эм дизель отлукъну сатыу бардырылыкъ жерле» деген да.

Аны бла байламлы кёп соруула туудыла! Налогчула ачханы къалай бла алаллыкъдыла? Он ачха жержерли бюджетлеге къаллай тюшеррикди? Алагъа контроль къалай этилликди налогланы алай тюрлендиргенде? Транспорт налогну тёлеуден толусунлай неда бир кесегинден эркин этилген льготниклени (сёз ючюн, Уллу Ата Журт урушну ветеранларын, дейик) сейирлери къалай эсепленирикдиле? Алагъа отлукъну заправкалада учуз багъасы бламы сатарыкъдыла неда бир тюрлю компенсацияламы берликдиле? Кимге керекди битеу ол къатыш-къаралыкъ, ким ырысхы къоллу боллукъду налог салымланы он халда тюрлендирируден?

Къырал чиновниклени оюмларына кёре, транспорт налогну бензиннге салыудан жаланда машинала бла аз айланнганла хайырланырыкъдыла. Шёндю машиналары «жюрюмей» гаражлада тургъанла, учётдан кетерилмегенге ючюн да тёлейдиле транспорт налогну.

Андан сора да, бек уллу налогланы да ючючери уллу болгъан машиналаны иелерине саладыла, аллай машинала уа бек эски, тозургъан, аз хайырланылгъан, гараждан андасанда бир чыгъыучу машинала болургъа боллукъдула. Ол тюрлю эсеплеуде транспорт налогну къыйматы кетип къалады, ол транспорт жолгъа къаллай заран келтиргенин, аны къалай тозуратханын да эсеплерге керекди да. Машинаны ючюю алагъа себеплик этгенин а къалай эсеплерге боллукъду?

Соруула кёпдюле. Автомобиль къоллу гражданлагъа, налогланы кёбейтин, бензиннге уа акцизлени салып, къалай да этип, бюджетни кёбейтирге кюреш, къалай сюйсегиз айтыгъыз, артыкъ тюз жол тюйюлдю. Он потребительни боюнларына ауур жюк болуп салынырыкъды. Мен угъай демейме налог хайырлы да, тюзлюклю да болуруна.

Кертиди, транспорт налог тийишлисича тюйюлдю, осал жолда барсын арбача, машиналары болгъанланы ачыуландыра, дыгъымыгъыр эте барады. Аз, кёп эсе да, регион бюджетлеге ача тюшеди. Аланы бир регионда тийишлисича жыя эселе, башхасында уа жыялмайдыла. Ол а жер-жери властьланы бетсизликлериди. Къытлыкъны эм бюджет ырысхыланы азлыкъларыны болумларында ала файда тюшюрююню от статьасына артыкъ эс окъуна бурадыла.

Ол себепден губернаторла бензин ийис этген налогта, бизни комитетибизге берилген формасына, къууанып тюйюрикдиле дерге къыйынды. Тюзюон алып айтханда уа, бензин бла байламлы оюмну да машаргъа эркинлиги барды. Бензиннге акцизлени кётюрюп, транспорт налогну кетерирге деген оюм Правительствода да айтылгъанды. Аллай схема АБШ-да хайырланылып тургъанлы кёп жылла озгъандыла. Алай эсе да, анда да жангы вариантланы излеу тохтамайды.

Сёз ючюн, миляла бла санап, машина къаллай бир баргъанына кёре Россейде да барды оюм автомашинаны ючюн да эсепге алып, къаллай бир жюргюгенине кёре салыргъа керекди налогну деген оюм. Алайды да, алыкъа ол тема хар жаны бла кёп кере сюзюллюкдю. Аны юсюнден оноу да комплексли эм кёп жаны боллукъду.

Автомашиналаны иелеринден жыйылгъан ырысхы адресли эм файдалы хайырланылыргъа керекди. Кёпле угъай демейдиле налогланы шёндюгю система бла окъуна тёлерге, жолла да, анга кёре игиле болсунла, багъаланы къураугъа да контроль этиную шарт механизми тохташдырылсын ансы.

Дмитрий Медведев транспорт инфраструктурланы игиландириую юсюнден апрельде кенгеш бардыгъанды. Транспорт налогну эсебинден федеральный эм регион жол фондла къурагъра керекди деп предложение эттен эди ол кенгешде. Аны бла бирге, келе тургъан жылдан башлап жолланы проектлерин жарашдырыуну эм ишлеюню шёндюгю мардаларына эм багъаланы тюз системасын къураугъа кёчер мурат барды.

14-чю ИЮНЬ – МИГРАЦИЯ СЛУЖБАДА ИШЛЕГЕНЛЕНИ КЮНЮДЮ

Тышына кетгенлени саны тохтаусуз азаяды

РФ-ни Президентини буйругъу бла 14-чю июнь битеу къыралда да миграция службада ишлегенлени кюнюча белгиленеди. Россейде бу служба 1992 жылда къурулгъан эди. Анга бек алгъа география илмуланы кандидаты Татьяна Регент башчылыкъ этгенди. Ызы бла бу структурани аты, толтургъан борчлары да бир ненча кере тюрлендирилгенди. Бюгюнлюкде уа ол миграция бла байламлы къырал жумушланы толтургъан энчи органды.

РФ-ни Миграция службасыны КъМР-де Управлениясыны ишчилери профессионал байрамларына къаллай кёрюмдюле бла тюбегенлерин билир мурат бла аны башчысы Олег Сокуровдан соруулары бла ыгъыгъа беририн тилегенбиз.

- Жылны аллындан бери озгъан беш айда, криминоген хал осал эсе да, республикада миграция болум тап болгъанын белгилерик эдим. Сёз ючюн,быйтырны бу кезиую бла тенглешдиргенде, Къабарты-Малкъаргъан тышына кетгенлени саны 4,6 процентге азайгъанды. Республикадан 1582 адам кетгенди, озгъан жыл а ала 1662-гге жетген эдиле. Аладан 875-си (55,3 проценти) экономиканы айныгъуна ялкош къошарча жыл сандадыла (17-ден - 40 жылгъа дери). Къабарты-Малкъаргъа бу кезиуде 929 адам келгенди, аладан 55,6 проценти (517 адам) ишлерге жараулу жыл сандадыла.

- **Къабарты-Малкъаргъа тыш къыралладан адамла къаллай жумушла бла келедиле?**

- Быйылны юсюнден айтханда, «Нальчик» аэропортну пропускной пунктунда Россейни къыралчегинден 1236 тыш къыраллы ёттенди, аладан 497-си туризм бла байламлы, 95-си ишге, 157-си кеслерини жумушлары бла, 29-су окъуучу, 448-си ишчи эм башха жумушла бла келгендиле.

- **Тарихле кёргюзтгенлерича, иш излеп келгенле да бардыла, ала урунуу рынокда болууну бюгюнда осал этмезлеми?**

- Миграция служба КъМР-де МВД-ны Ситуация арасы эмда жуаллы министерствола бла бирге Къабарты-Малкъарны урууну рыногунда халны дайым да тинтгенлей турады. Быйыл тыш къыралылпаны ишге алыргъа эркинлик берген квота 449-гъа жеттенди. Озгъан жылда ол 522 эди.

Жылны аллындан бери уа КъМР-ни халкъны иш бла жалчытыу арасына тыш къыралладан ишчилени алыргъа сийрагъа кёре, ведомствону «2010-2014 жыллада Къабарты-Малкъар Республикада терк тирлик берген терек бахчачылыкъны айныгъуу» деген программагъа кёре, беш жылны ичинде аллай терек бахчаланы 3000 гектарда къурагъра белгиленеди. Алай бла 2014 жылда республикада жемишле жыйыуну 57 минг тоннагъа, 2017 жылгъа – терекле толу кючлери бла жемишле берир кезиуге – ол кёрюмдюню 150 тоннагъа жетдиririр ног боллукъду. Башхача айтханда, 2009 жыл бла тенглешдирип къарагъанда, ол жаны бла ёсюу 220 процент боллукъду. Бюгюнлюкде уа терк тирлик берген терек бахчала 300 гектарны аладыла.

Озгъан эл мюлк жылда КъМР-де 72 минг тоннагъа жуукъ жемишле эм жилекле жыйылгъан эселе, быйыл ол кёрюмдю 80 минг тоннадан аз болмазгъа керекди.

Бизни корр.

- Жылны аллындан бери озгъан беш айда, криминоген хал осал эсе да, республикада миграция болум тап болгъанын белгилерик эдим. Сёз ючюн,быйтырны бу кезиую бла тенглешдиргенде, Къабарты-Малкъаргъан тышына кетгенлени саны 4,6 процентге азайгъанды. Республикадан 1582 адам кетгенди, озгъан жыл а ала 1662-гге жетген эдиле. Аладан 875-си (55,3 проценти) экономиканы айныгъуна ялкош къошарча жыл сандадыла (17-ден - 40 жылгъа дери). Къабарты-Малкъаргъа бу кезиуде 929 адам келгенди, аладан 55,6 проценти (517 адам) ишлерге жараулу жыл сандадыла.

- **Къабарты-Малкъаргъа тыш къыралладан адамла къаллай жумушла бла келедиле?**

- Быйылны юсюнден айтханда, «Нальчик» аэропортну пропускной пунктунда Россейни къыралчегинден 1236 тыш къыраллы ёттенди, аладан 497-си туризм бла байламлы, 95-си ишге, 157-си кеслерини жумушлары бла, 29-су окъуучу, 448-си ишчи эм башха жумушла бла келгендиле.

- **Тарихле кёргюзтгенлерича, иш излеп келгенле да бардыла, ала урунуу рынокда болууну бюгюнда осал этмезлеми?**

- Миграция служба КъМР-де МВД-ны Ситуация арасы эмда жуаллы министерствола бла бирге Къабарты-Малкъарны урууну рыногунда халны дайым да тинтгенлей турады. Быйыл тыш къыралылпаны ишге алыргъа эркинлик берген квота 449-гъа жеттенди. Озгъан жылда ол 522 эди.

Жылны аллындан бери уа КъМР-ни халкъны иш бла жалчытыу арасына тыш къыралладан ишчилени алыргъа сийрагъа кёре, ведомствону «2010-2014 жыллада Къабарты-Малкъар Республикада терк тирлик берген терек бахчачылыкъны айныгъуу» деген программагъа кёре, беш жылны ичинде аллай терек бахчаланы 3000 гектарда къурагъра белгиленеди. Алай бла 2014 жылда республикада жемишле жыйыуну 57 минг тоннагъа, 2017 жылгъа – терекле толу кючлери бла жемишле берир кезиуге – ол кёрюмдюню 150 тоннагъа жетдиririr ног боллукъду. Башхача айтханда, 2009 жыл бла тенглешдирип къарагъанда, ол жаны бла ёсюу 220 процент боллукъду. Бюгюнлюкде уа терк тирлик берген терек бахчала 300 гектарны аладыла.

Озгъан эл мюлк жылда КъМР-де 72 минг тоннагъа жуукъ жемишле эм жилекле жыйылгъан эселе, быйыл ол кёрюмдю 80 минг тоннадан аз болмазгъа керекди.

Бизни корр.

Жай солуу

Сабийле да аслам, аланы аш-азыкълары да мажал

Жай келгенди, алай эсе уа, сабийлени солуулары юсюнден къайгъыырыгъа керекди. Элбрус районда ол къалай къуралгъаныны юсюнден бизни корреспондентибиз Билим берируню управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен бла ушакъ этгенди.

- Сюлемен Сафарович, сабийлени солуулары эмда саулукъларын игилендириую къурау жаны бла быйылны бирси жылладан башхалыгъы бармыды?

- Бек алгъа озгъан жыллардан эсе, быйыл сабийле кёбюрек боллукъларын белгилерге сюеме. Алгъын къуралыулу халда солургъа ишлеп тургъан ата-аналану сабийлерини онглары болгъанды, нек дегенде битеу къорванланы социальный страхованияны бёлюмю тёлегенди. Биогюнлюкде КъМР-ни Правительствосуну онууна кёре, аланы ата-аналары ишлегенлерине, ишлемегенлерине да къарамай, битеу сабийле къуралыулу халда солургъа эмда саулукъларын игилендирирге боллукъдула. Аны бла бирге ёксюз сабийлеге, кюлайсыз эмда улу юйюрлени сабийлерине, аладан сора да, къорксыуулу зонада боллан, башхача айтханда, акъыльбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла комиссияда эсепде тургъан сабийлени кёбюрек алыугъа аслам эс буруллукъду.

Дагъыда бир магъаналы шарт. Алгъын школланы саулукъну игилендириу лагерьлеринде солургъанланы аш-азыкъларына, кюннге бир сабийге тергеп, 56 сом берилген эсе, энди ол ачха 124 сомгъа дери ёсгенди. Ол сумма шахардан тышында базалада бла санаторийледе да кёбейгенди. Ол а сабийлени татыулу эмда татымлы аш-азыкъ бла жалчытыргъа онг бергенди. Айтыргъа, бизни школ лагерьлерибизде, полдникни да къошуп, тёрт кере ашатадыла. Айхай да, ашарыкъланы качестволарына бла кёп тюрлю болурларына уллу эс бурулады. Санитар службаны битеу игиламлерин толтурургъа кюрешебиз.

- Келигиз, школ лагерьни юсюнден энтта да айтайыкъ. Алада ненча сабий бардыла, солуулары къалай къуралгъанды?

- Быйыл жайда районну эллерини барысында да школ лагерьле ишлеп баллагъандыла. Бир къаум проблемала бла байламлы ол жаланда Нейтрино посёлкада ачылмагъанды. Алада бусагъатда атпыдан баллап онтёртжыллыкъларгъа дери 1210 сабий солуйду. Ол лагерьле, бола келгенча, жаланда июнь айда ишлерикдиле, алада турууну болжалы жыйырма бир кюндю.

Культура бёлюм эмда спорт комитет бла бирге сабийле эрикмей туурча уллу программа жарашдырылгъанды. Анда тюрлю-тюрлю оюнла, спорт эришиуле, конкурсла, концертле, экскурсияла, табийгъатха чыгъыу, краевед музейге барыу, дагъыда башхалары бардыла. Бу жаны бла улу сынаулары болгъан, ишлерин уста билген юйретиучюле сайлангъандыла.

Андан сора да, предмет олимпиадалада, тюрлю-тюрлю конкурслада, спорт эришиуледе ахшы кёрюмдюлеге жетишген фахмулу сабийлени солуулары къурауну проекти толтурулады. Ала, энчи лагерьледе солугъандан сора да, устазла информатикадан, илму ишден неда спорттан болса да, аланы андан ары айнырлары, ёсерлери бла да юреширикдиле.

- Быйыл а ол урнууну жай четверти деген зат боллукъмуду?

- Хау, бизде адамланы и ш бла жалчытыуну район арасына бла билим берируню учреждениялары- ны араларында этилген келишиммге кёре, бир къаум школла учрунуну жай четвертлери ачылгъандыла. Сабийле алада, ючючери къарыгъан ишле бла юреширикдиле.

- Сора июнь айда солууну къурау жаны бла хар зат да тапды дейик. Алай жай аны бла бошалып къалмайды да...

- Жууукъ заманлада солууну шахардан тышында объектлери ачылгъанлыкъдыла. Алагъа солуруккъ къауулла келип балларкъдыла. Мен билгенден, «Адыр-Суу», «Уллу-Тау», окъутуу-методика ара «Эльбрус» альпбазала тендер къытхандыла. Алада, бизни райондан сора да, республиканы башха районларындан келген сабийле да солуруккъдула. Тырнауузда спорт-саулукъну игилендириу «Бахсан» комплекс, «Чегет», «Ит-Кёл» пансионатла сабийлени алып балларкъдыла. Айхай да, Нальчикде сабий санаторийле да ишлейдиле, алада да бизни районну школчуларындан кёпле солургъа боллукъдула.

Тырнауузда шахта-къурулуу управлениясы сынауна кёре, районну предприятияларында бла учреждениялараында урунгнаны сабийлери бла тенгизге барып, солуулаын къурар онг да табылыр деп да ышанырчады.

Элбрус муниципальный районну администрациясыны башчысыны биринчи заместители Афашокъаланы Раиса Даутовна председатели болуп энчи къуралгъан комиссияны жыйылыуунда сабийлени къуралыулу халда бардырылгъан жай солуулаярына аланы онг болгъаны кьадар бир кёбюрек келирлерин жалчытыргъа деп оноу этилгенди.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ Анатолий** бардыргъанды

ТЕРЕК БАХЧАЧЫЛЫКЪ

Муратлары - 80 минг тонна жемиш эм жилек жыяргъады

Урван муниципальный районда беш гектар жерде, жалгъан жауун жаудуруу амалны хайырланып, жемиш тереклени зыгытларын ёсдюрюрча питомник этиу жаны бла ишле къыстау барадыла. Алада ёсдюрюллюк терекле терк тирлик берлик терек бахчала къурауда хайырланыллыкъдыла. Бардырылгъан тергеулеге кёре, ол иш бошалыргъа бир ай заман керек боллукъду. Кюз артында уа питомникни кенгертиу андан ары бардырыллыкъды. Къысхасы, анда ёсдюрюлген бай тирликли жаш тереклени орнатып быйыл 700 гектардан аслам терек бахчала къурагъра белгиленеди.

КъМР-ни Эл мюлк эм ашазыкъ министерствосуну пресс-службасындан Светлана Самченко билдиргенге кёре, ведомствону «2010-2014 жыллада Къабарты-Малкъар Республикада терк тирлик берген терек бахчачылыкъны айныгъуу» деген программагъа кёре, беш жылны ичинде аллай терек бахчаланы 3000 гектарда къурагъра белгиленеди. Алай бла 2014 жылда республикада жемишле жыйыуну 57 минг тоннагъа, 2017 жылгъа – терекле толу кючлери бла жемишле берир кезиуге – ол кёрюмдюню 150 тоннагъа жетдиririr ног боллукъду. Башхача айтханда, 2009 жыл бла тенглешдирип къарагъанда, ол жаны бла ёсюу 220 процент боллукъду. Бюгюнлюкде уа терк тирлик берген терек бахчала 300 гектарны аладыла.

Озгъан эл мюлк жылда КъМР-де 72 минг тоннагъа жуукъ жемишле эм жилекле жыйылгъан эселе, быйыл ол кёрюмдю 80 минг тоннадан аз болмазгъа керекди.

Бизни корр.

Терк муниципальный районну администрациясыны пресс-службасы.

Ыразылыкъ

Цхинвалны студентлери – Шадовлада къонакъда

Юг Осетияны къырал университетини студентлери 2008 жылда августа айда Цхинвалда жююлгъан миротворец Залим Шадовну Терек шахарда жашагъан атасы Тарзан Цуновичге бла анасы Лена Эльдаровнагъа келип, жашлары ючюн ыразылыкъларын билдирип, жигитни эсгергендиле.

Делегациясы бизни республиканы жаш тёлю организациялары «Эсде тутуну поезди» деген жаш тёлю патриот акциягъа къатышыргъа чакъыргъан эдиле. Студентле, Терекге барып, Залим Шадовну юйюрюне да тюберге сюйгендиле. Аланы бир гелерине «Таза жюрекле» деген жаш тёлю къымылдауну келечилери барганлыкъ.

8-чи августа батальонну водители миротворец Залим Шадов юрюжюлю уучлачула бла сермешде жоюолгъанды. Ол алты аскеркини ёлюмден къутхаргъанды.

Залимни жаланда 25 жылы бола эди. Ол, юйюр да къурамай, жаш лай кетгенди. Алай аны Юг Осетияда эсде тутадыла. Жигитни атасы да Цхинвалгъа баргъанында анга кёп кере шагъат болгъанды. Ол шахар анга багъалыды. Тарзан Цунович ол республиканы адамларыны, табийгъатыны юсюнден да энчи сюймеклик бла айтады. «Бизни жерибизде хар заманда да мамырлыкъ болсун. Мени жашым аны ючюн жашауун бош бермегеннге ол заманда саналлыкъды», - дегенди ата жаш адамлагъа.

- Сизни жашыгъызны, ана бизни Ата журтубузгъа этгенин биз бир заманда да унутурукъ тюйюлбюз. Сау болгъуз, аллай жаш ёсдюргенигиз ючюн, - дегенди делегациняны башчысы, Юг Осетияны къырал университетини студент профкомуну председатели Марина Сотиева.

Студентле жигитни ата-анасын Цхинвалгъа къонакъгъа чакъыргъандыла, урушдан сора жангыра баргъан шахарны суратларын, аны юсюнден видеоролик бла дискни да бергендиле саугъагъа. Тюбешиую ахырында ала барысы да бирге суратха тюшгендиле. Къонакъла Залим Шадов жашауун берген шахарны жангыдан ишленнген орамларындан бирине аны атын атаргъа деген оюм бла кеслерини президентлерине чыгъар муратларын болгъанын да билдиргендиле.

Терек муниципальный районну администрациясыны пресс-службасы.

«Къан бериуню системасын къурамай жарамаз»

Жашагъан ёмюрюмде бир хатагъа, палахха тюшмегенлей, тынчлырахат жашарыкъма деп жер башында бир инсан да айталлыкъ тюйолдю. Кьыйын аруруладан кьыйналгъанлагъа, операция этилгенлеге, аварилагъа тюшгенлеге кюн сайын къан керек болады. Бу проблема бизни республикада къалай жалчытылыннганны юсюнден республиканы къан къуюучу станциясыны баш врачы Руслан Тленкопачев бла ушакъ этгенбиз.

-Биогюнлюкде адамла берген къан жетемиди, огъесе жетмеймиди?

- Жетмейди. Бу проблема жаланда Къабарты-Малкъарда угъай, битеу Россейде да жютюдю. Некди а лай? Совет жыллада заводла, фабрикала ишлей эдиле, биз , ары барып, адамланы бу сууап ишни этерге чакъырсакъ, коллективле сюйюп келиучю эдиле станциягъа. Бусагъатда уа кьайры барлыкъса? Халкъны асламысы ишсизди. Аны ючюн кёбюсюнде къан керек болгъан адамгъа жуукълары, тенглери болушадыла.

Ма биогюн Нальчикни следствие изоляторунда ишлеген Руслан Мусовну атасына операция этиледи. Руслан бла бирге ишлеген жашла къан берирге жыйылып келгендиле. Алай бир-бирде адамны кьаны аз тюбеген группалы болса, донор излерге тюшеди.

- Донор узакъ элде жашай эсе, аны машина бла кетирип, артда юйюне кьайтарыргъа онгугъуз боламыды?

- Жарсыугъа, угъай. Тюз шахарны ичинде болмаса, эллеге барыргъа не машинабыз, не бензинибиз болмайды. Ол бек уллу проблемады.

- Сизге болушхан организацияла бармыдыла?

-«Единая Россия» партияны КъМР-де бёлюмю. Сора КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригилени эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министерство бек тынгылы жарыкъландырыу иш бардырады. Министр Борис Паштов кёп жылланы ичинде кеси къан бергенлей турады, сау болсун.

- Къан берирге кезиуде доноргъа ауруу жугъаргъа къоркъуу бармыды?

-Угъай. Хар донорну кесини энчи комплекти болады, ол инструментле бла врачла жаланда бир кере хайырланадыла.

- Къанны уа къалай тинтесиз? Къан къуюлгъандан сора бир - бирле ауруулу болуп нек къаладыла?

-Шёндю биз къанны бек тынгылы тинтирге кюрешебиз, 98-99 процентге дери. Алай тинтиуле бардыргъан аппаратурабыз артыкъ аламат тюйюлдю, быйыл жылны ахырына дери «Саулукъ» миллет проектге кёре, жангы аппаратура алларкъбыз.

- Бек алгъа къан бла кимни жалчытасыз?

- Ракдан къыйналгъан сабийлени, больницаланы сабий бёлюмлерин, роддомну. Алагъа къан карантизация этилгенден сора бериледи. Он неди? Къан халалы затларындан тазаланады. Жангы аппаратура алсакъ, битеу къанны да карантизация этерге онгубуз боллукъду.

Ушагъыбызны ахырында мен донорланы алгъышлайма, алагъа саулукъ тилейме. Саулукълу адамланы донорла болургъа чакъырама. Къарыусузгъа, саусузгъа, жунчул тургъан адамгъа болшуу не заманда да тёре бола келгенди, ол тёрени бузмайыкъ.

Сиз, хан берип, биреуге болуша эсегиз, сизге да къыйын кезиуюгюде биреу болушур. Ийнаныгъыз, кёпле, къан керек болгъанда, кимге айтыгъра билмегенлей, абызырап къаладыла.

Алай болмаз ючюн, саулукълу адамла донорла болургъа керекдиле. Жаш адамла, студентле бизге бек болушадыла. Алай, баям, хан берируню системасы къуралса, иги боллукъду. Хар окъуу юй планнга кёре бардырыргъа керекди ол ишни.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

14-чю июнь - Донорну кюнюдю

Хурметлеу

Озгъан байрым кюн Нальчикден, Элбрус райондан да бир къауум машина, жол къыдырып, Черкесск шахарда КъЧР-ни къырал филармониясны аллында тохтагъан эдиле. Быллыр дуниясны эм бийик таууна – Эверестге – ёрлеп къайтхан айтхылыкъ къаячы Ёлмезланы Абдул-Халимге, аны жуукъ - ахлуларына, нёгерлерине да КъЧР-ни Президенти Эбзеланы Борис, башха республика таматала, жамауат да жарыкъ тюбел, саугъала, сый-намыс да бергендиле.

Айтхылыкъ къаячыгъа махтау бергендиле

Эбзеланы Борис Ёлмезланы Абдул-Халимни майдан бла саугъалайды.

Озгъан жыл таулу жаш - «Элбрус» къутхарыу-излеу жийынны халкъла аралы къутхарыучусу Ёлмезланы Мукайны жашы Абдул-Халим - Эверестни башына чыкъгъанын эшитген къарачай къарындашлы биздеп, малкъарлыладан, кем куъуанмагъан эдиле. Ала, аны къуру сёзле бла айтып къоймай, шагъат эттенча, альпинистни аллына Минеральные Воды шахаргъа баргъанда, бизден эсе алгъа жетип, той-оюн куурап, къурманлыкъ бла сакълагъандыла.

Ол жарыкъ халкъ байрамдан бери бир жыл озгъанда сора Абдул-Халимни Къарачай-Черкес Республиканы Президенти, халкъы да кесленде кёрюргъе, сый-намыс берирге сюйгенлерин билдиргендиле. Не заманда да къонакъбайлыкълары бла айтылгъанла бу жол да келбетликлерин кёрпёзтгендиле.

Ёлмез улуну хурметине аталгъан къууанчлы байрамны да Эбзеланы Борис ачканды. Ол, Абдул-Халимге айланып, былай айтханды: «Сен къуру Къабарты-Малкъарны, Шимал Кавказны угъай, битеу да Россейни жигитисе, байлыгъысса». Сора адам улу ол хаан тиклете не себепден, не излей чыгъа болгу деп, философия соруулагъа кеси жууап излегенча: «Баям, кесин сынаргъа излеп. Неда башлаза жеталмагъан бийикликде болургъа сюйюп. Сёзсюз, ол тау тёппелеге ёрлеген ётюрле жюреклери учунгган, жюрек кючлери хорлагъан адамладыла», - дегенди. Сора Президент халкъда, Ёлмез улуча, адамла болургъа кереклилигин, ала анга кюч-къаруу, кесине ийнаныу бергенлерин да белгилегенди.

Сора Президент, Ёлмезланы Абдул-Халим КъЧР-ни Правительствосуну Сыйлы грамотасына тийишли болгъанын билдирип, дагъыда аны кёкюрегине «За заслуги» деген майдалны да такъгъанды.

Андан сора сёлешген Шимал Кавказны Муслийманларыны координация советини таматасы Биджиланы Исмайыл да, Абдул-Халимни жигитлигине багъа берге, ол «За заслуги перед уммой» деген майданы 2-чи даражалыгъына (кюмюш) тийишли болгъанын билдиргенди. Исмайыл айтханнга кёре, ол юч даражалы майдалды. Биринчи даражалыны (алтын) Владимир Путиннге берген эдиле Чеченде урушу тохтатхани ючюн.

Къарачайлы къарындашла, малкъарлыланы араларында байламлыкъны белгилей, ариу сёзлерин, багъалы саугъаланы да аямагъанды-ла. Алайды да, КъЧР-ни «Алан» жамауат организациясыны таматасы Качиланы Ахмат сыйлы къонакъгъа 500 минг сом бергенлерин ачыкъ эттенди. Атла жайгъан энчи иели заводну таматасы Алийланы Ахмат а Ёлмез улугъа саугъаргъа Алина байталны паспортун тутдургъанды.

Айтхылыкъ альпинистни алгъышларгъа сюйгенле кёп эдиле. Аланы санларында Ставрополь крайдан келген делегация да болгъанды. Аны атындан сёлешген Токъланы Илиис, - Бу биогоннпо байрам кёргюзтюп турады биреуню жигитлиги халкъланы къалай бирикдирирге боллугъун, - дегенди Назир.

Этезланы Бахауатдин къарачайлыланы мындан баргъан кюнакъла бла таныщдыргъанды. Сора ол былай айтханды:

- Озгъан жылдан бери Абдул-Халимни бу сёзлери эсимден кетмейдиле: «Тауланы бойсундургъан угъай, алагъа ёрлеген этедиле». Таула ёхтем халкъланы сюедиле да, Минги тауну эки жанында да малкъарлыла бла къарачайлыла боштан жашай болмазла. Къуру да сизге къууанчлагъа келе турайыкъ.

Курданланы Юзейир да, юч нёгерине да къошулуп, кесини, жерлешлерини атларындан да КЧР-ни Президенти Эбзеланы Борисге бу байрам ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Сёз Ёлмезланы Абдул-Халимге берилгенде уа, залдагъыла анга къызыу карсла бла тюбегендиле. Ол: «Мен самолётдан тюшгенимлей айтхан эдим Эверестге ёрлегеними Малкъарны бла Къарачайны халкъларына атагъаныма», - дегенинде, къарсла биягъы жангыда н урулгъан эдиле. Сора ол Малкъар бла Къарачай Элбрусну эки башы кибикдиле, сизни жаш тёлюпозно келечилерин Минги тауну башына чыгъаргъаныма бек ыразыма, дегенди. Ахырында къарачай халкъгъа, республиканы Президентине, парламентине да анга этген сыйлары ючюн кесини, жуукъларыны атларындан да жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Байрам той-оюнсуз болмайды. «Жёгетей» жыр къауум, «Къарча» вокал-хореография эм «Ритмы гор» ансамбльле кесларини тепсеулери, жырлары бла да къууандыргъандыла бери келгенлени.

Бу жыйылыуда Ёлмез улуну Эверестден келтирген суратларына. 1998 эм 1999 жылларда къарачайлы жашланы атла бла Минги тауга чыгъара туруп алдыргъан видеоуна, «Къабарты-Малкъар» телерадикомпания аны юсюндон этген фильмлеге да залдагъыла, сейирге къалып, шум болуп къарагъандыла. Ала хапарлайдыла къаллай батырлыкъ, кишилик, жюрек кюч керек эди Абдул-Халимге эм бийик тауну башына чыгъаргъа.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Концерт

Насыпны «чыпчыгъы» уа къолгъа тюшер

Борис Паштов сёлешеди.

Къырал концерт залда Борис Мизов атлы «Бо-На-Ми» деген халкъла аралы сегизинчи жыр конкурсда хорлагъанланы гала-концерти болгъанды. Республиканы биринчи профессионал музыкантладан бири болуп, ол Къабарты-Малкъарда эм Россейде да хор искусствону айныгъуугъа кёп кыйын салгъанды.

Тёрге къртчи бола, конкурс жыл сайын башха-башха шахаргъа-лада, къыраллада къуралады. Биринчи ерге уа ол бизни республиканы сегиз жыл мындан алгъа ётгенди. Ол конкурсда кезиуде ол Къарачай-Черкесде, эки кере уа Абхазияда, Санкт-Петербургда, Италияда да бардырылгъанды.

Аналаны Рената.

Къудайланы Аскер.

Быйыл а жаш жырчылагъа Тюркню Стамбул шахарында экинчи кере тюбегендиле. Андан а концерт майдан кыызыу Анталиягъа кёчгенди.

Кавказны хар къалайындан да келген минг бла жарымдан артыкъ жаш адам айыкъыу тургъа чыкъгъандыла. Аладан жаланда жаз бла жыйыпмасы финалгъа къатышыргъа эркинлик алалгъандыла. Бу жол алагъа дагъыда порклюле да къошулгъандыла. Эришиуню учредители, къурау комитетни председатели, Дуния артий комитетни вице-президенти Аусс Белуганов айтханнга кёре, аланы борчлары ёсюп келген фахмулу къызланы бла жашланы араларында жыр усталары ачыкълау бла чекленип къалмай, профессионал ёсюулерине да себеплик этиудю.

Озгъан сегиз жылны ичинде «Бо-На-Ми»-ни юсю бла бир ненча минг жаш бла къыз фахмуларын ачыкълагъандыла. Аладан бек айырмалылары билимлерин Искусстволаны Север-Кавказ къырал институтунда, аты айтылгъан россейли эм тыш къыраллы вузлада ёсдюреди. Тимур Хацаевча, Къудайланы Аскерча, Аладин Эсмурзиевча ышандыргъан «жулдузчукъла» уа эстрада да атларын кёнг белгили этгендиле.

Кавказны жыр искусствода келир заманы болгъанына бирси кюн гала-концертге кёрюргъе боллукъ эди. Байрам башланырдан алгъа уа сахнагъа информация коммуникацияла, жамауат биригуленги эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Борис Паштов чыкъгъанды. Ол, конкурсну магъаналы кесегин энчи белгилей, былай дегенди: «Сиз бардыргъан огъурлу эм бек керекли ишни юсю бла ёсюп келген тёлю бир бирни культурасын билирге, шуёхлукъ жюрютюргъе онг табады. Жаш адамла баргъан жерлеринде кесларини искусстволары, тёрелери бла шагъырейлендирге, регионну юсюндон да хапар билдирге, атын ариу бла айтдырадыла. Конкурс жашаргъа керекди».

Жаш артистени репертуарлары кёп порлю эди. Залда олтургъанла эстраданы, академиялы халкъ жырлауну да эшитгендиле. Анга къатышханланы жыл санлары да бирча тюйюл эди. Бек гитчеле окъуна сахнада кесларин жюрюте, ариу жырлай билгенлери бла сейирсиндиргендиле. Аналаны Рената, Балаланы Ислам, Бечелланы Джамиля, къарындашла Алихан бла Ислам Бербековла, Астемир Хужоков, Валерий Попов, дагъыда башхала да жарыкъ ауазлары бла къараучуланы къууандыргъандыла.

Лауреатлагъа тынгылай, ангылайса, жюрини членлери Наталья Гасташевагъа, Светлана Богатыжевагъа, Артур Шумаховха эм башха профессионаллагъа бек игини атын айтхан тынч болмагъанын, Сёзсюз, ала хар затны да эсге алыргъа, конкурса катышханланы барына да бирча кёзден къараргъа кюрешгендиле. Нек дегенде аны чакъырыуу «Таза жюрекле – ариулукъгъа жол» деп алай эди.

Байрамны ахырында уа порлюпорлю жыллада лауреатла болгъанланы алгъышлагъандыла, алагъа грамотала, дипломла бергендиле. Хар бири да «насыпны чыпчыгъын» табарларын сюйгенлерин билдиргендиле.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Юйюр

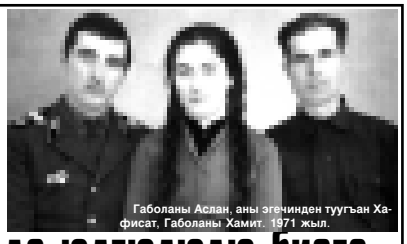

Габоланы Аслан, аны эгечинден туугъан Хафисат, Габоланы Хамит. 1971 жыл.

Атабыз хар жаны бла да юлгюлюдю бизге

Бусагъатда адамлыкъны, тас этмей, сакълау уллу ишледен бирлериди жамауат жашауда. Аны алайлыгъына тюшюнгген атала, анала балаларына ырысхы, мюлкжайгъандан эсе, аланы адегге, намыска, иш кёллюлюкге юйретиуню баш борчларына санайдыла. Ол затны юсюндон сагъыш этсем, кесими атамы бла анамы адамлыкълары, жюрек жылыулары эсиме тюшеди. Ала ёмюрлеринде игиликге, огъурлулукъгъа къуллукъ эте жашагъандыла. Жашларын, къызларын адамчиси Алимат пенсигъа чыкъгъанчы дери право низамны сакълаучу органлада къуллукъ этгенди. Халимат Нальчикде малкъар театрда завхозду, Лейла уа анда директору орунбасарыды. Фатимат юйюрю бла Минги тауну тийресинде ашазыкъ этген жерде ишлейди, Разият Къабарты-Малкъарны Журналистлерини союзуну правлениени председателини орунбасарыды. Кичибиз Азрет-Алий юйюрюбизню ийнагъыды, элде атабыз бла жашайды. Мен Нальчикде культура эм солуу паркда къуллукъ этеме.

Аслан туугъанларыны эм туудукъларыны бир къауумуну арасында.

Прохладный шахарда тракторчула хазырлагъан курслада окъуганды. Аны бошап, ишлеп тургъанлай, кёчюрген эдиле халкъыбызны туугъан жеринден зор бла. Ол кезиуде, юйюрюнден ажашып, бир къауум таулу жаш бла Павлодар областыха тюшгенди. Анда атасын, анасын къайда излергге, къайры барыргъа билмей, кёп айланнганды. Ол кезиуде баш кечиндирир муратда колхозну жылкъысын кютгенди. Киши аркъан атып туталмагъан кёп эмилик атыз юйретгенди.

Алай юйюрюн изленгин а бир кюн сыйнан мардасын эки кере толтургъанды. Эришиуледе биринчи жерле алгъанды.

Ол кезиуню эсгере, атам быллай шартны кёп кере айтыучуду: «Кюнлени биринде заводда эришиуле боладыла. Анда оруслу жаш мардасын 250 процентге, мен а 950 процентге толтурама. Аны суратын трестде сыйлы къангъагъа тагъадыла, грамота да бередиле. Манга уа кесибиз ишлеген цехни иминде къабыргъа газетде «ол халда ишлеп тур» деген сёзле жазгъандыла».

Ата журтха къайтханда, атам ол усталыгъын къойгъанды. Туугъан элинде мюлк ишлете къатышханды. Нальчикни бир-бир заводларыны келечилери келип, бизге, сенича, устала керекдиле, фатар да берейик, деп тилеген эдиле. Унамагъанды.

Алай элинде уа усталыгъы бла кёплени ыразы этгенди. Аны къой, къоншу эллеге барып, токарь ишин кёпле хайырланнгандыла. Эл мюлк техника болгъан къадарда, ол бир кюн болмаса да, экинчи кюн сыннганды. Анга уа кёбюсюнде запас кереклени къолдан ишлергге тюшгенди.

Андан керек эдиле Асланны «алтын» къоллары колхоз оноучулагъа. Ол а, кече-кюн демей, станокланы, юслеринде сюелгенлей, жангыдан-жангы заказланы толтургъанды. Мен билип окъуна алышхан эди 3-4 станокну. Ол халда пенсиягъа чыкъгъанчы элине, районуна къуллукъ этгенди.

Советлени заманында республиканы Москвадан сыйлы къонакъла келселе, кийик уугъа атабызны жиберип болгъандыла. Тауда бек иги жюргенди. Тап бюгюн да, хайт десе, кишиден артда къалмай илиирикди къаялагъа.

Быллай шартны да айта кетергге сюеме. Мен аскерде Къазахстанда айтхылыкъ Байконурда къуллукъ этгенме. Белгилисича, ары тыш адамны жибермей эдиле. Атам мени кёрюргъе ары келип къалмаймыды? Анга зиниу, мёхеллик деген зат болмагъанды, бусагъатда да ол хапы, къызыгъы бургъесинде. Ачыкъ сёзю, тоз ниети бла бизни тёгерегине жыйып жашайды. Биз анга кийик саулукъ, узакъ ёмюр тилейбиз!

ГАБОЛАНЫ Хамит.

ИЛМУ

Билимин жерлешлерине саугъа этерге сюеди

Кёп сагъыш этмей

Созайланы Салихни къызы Нюржан, Хасанияда 16-чы номерли орта школну алтын майдалгъа бошап, Къабарты-Малкъар къырал университети медицина факультетине киреди. Интернатураны уа ол Гумар Урусбиев башчылыкъ этген республикалы сабий клиника больницаны нев рология бёлюмюнде ётгенди. Ызы бла аны Россейни къырал медицина университетине, анга алгъын экинчи медицина институт да дегендиле, ординатурада окъургъа жиберидиле. Аспирантурагъа да анда киргенди. Бу кюнледе уа ол кандидат диссертациясын жетишимли къоруулагъанды.

Нюржан школну бошаганда, окъургъа къайры барайым деп, кёп сагъыш этге турмагъанды. Аны анасы Акууланы Валя да, КъМКъУ-ну медицина факультетин бошап, терапевт усталыкъны алып, кёп жылладан бери да Хасанияны амбулаториясында врач, ызы бла уа аны таматасы болуп ишлеп келеди. Гитчелигинден да Нюржан анасындан кёп затха юйреннгенди, бешинчи классда болгъанында уа укол этип окъуна башлагъанды. Аны къоллары неге да тап жарашхандыла. Тенг кызылары уа: «Нюржан врач болса, аруугъан иш этсем, андан башха адамны аллына барлыкъ тюйюлме» , - дегендине. Ма аллай бир ышаныулукъ бар эди анга.

Гитчеликден да медицина литературагъа зс бургъанды. Юйюрде тамата болгъаны себепли, Созайлада дагъыда экинчи кёз бла жаш ёсе эдиле, алагъа да ол «аналыкъ» этгенди. Салих бла Валя ишде, Нюржан а гитче Жаннетагъа, Исмайылгъа, Лейлягъа да школда окъургъа болушургъа, юсюрин, башларын тизгинни тутагъа, ач этмезге хорешгенди.

Аны айтханым, юйде тиширыу жумушланы да тынгылы этерге эртте юйреннген эди. Аны бла бирге уа ата-анасы бахчагъа чыкъсала, алагъа болушургъа бек сюйгенди. Тигиу этергге да устады. Эсли бола, ёсе келгени бла уа анасыны жолун – медициананы - сайлайды.

Къармашыулукъ

Университетни бошай туруп, специализацияны кезиую жеттенде, Нюржан педиатр болургъа сюйгенди. Ординатурада болгъанында уа жаш аспирант, ишини юсю бла Москвада перинатальный арагъа терк-терк барып, жангы туугъан къагъанакъларгъа, аланы халлерине къарап тургъанды. Хар затны да жик-жиги бла билиргге, тутхан ишин тынгылы тамамларгъа итинген жаш врачны эслемей къоймагъандыла. Аспирантурада окъуй тургъанлай аны кеслеринде ишлергге аладыла. Аны кандидат диссертациясыны материаллары да практикалы ишинде жыйышдырылгъандыла. Артда аны энчи иели клиникалада ишлергге чакъыргъандыла. Аны бла бирге уа университетни 4-чю курсуну студентлеринде сабий неврологиядан лекцияла да окъуйду.

- Ахшы врач - ол неди? Аллай ангылау жокъду. Врачла иги болладыла, неда ала жокъдула. Ол, жаланда профессионал болуп къалмай, саусуну жуукъ адамлыча болургъа керекди. Аны ышаныуу уа уллу магъананы тутады, алайды да аны бла бирге ауругъа къажау сюелиргге керекди. Ма ол заманда эсеп 2:1, бизни жанлы болур эм биз аны хорлардыз. Сюе эсенг, анга тамаша де, алай, мен оюм этгенден, ол жашаудан алынгнан шартды, - деучюдю Нюржан. Жашлыгъына да къарамай, ол заманындан алгъа туугъан кёп сабийни аягъы юсюне салгъанды.

Мындан бир жыл алгъа уа москвачы жаш тиширыу бир жолгъа тёрт сабийни кезиуюнден алгъа тапганды. Аланы ауурлукълары 600-800 грамм эдиле. Ала бирем-бирем къол аязгъа сыйынып къала эдиле. Ала саугъаллыкъдыла, жашарыкъдыла деп ышанырганла хазна жюк эдиле. Нюржан сабийлени къатындан кече-кюн да кетмей, алагъа аналарындан эсе саугъа къаргъанды.

Бюгюнлюкде алагъа бир жыл толгъанды. Балала барысы да садулда, жюрюп башлагъандыла, иги айныйдыла. Башхаладан кем жерлери жокъду. Анданы москвачы тиширыу Нюржанны кесини сабийлерини экинчи аналарына санагъаны да.

Не халда да къажыкъмагъанды

Медицина илмуланы доктору, профессор Россейни баш сабий клиникасында неврология бёлюмю таматасы Андрей Петрович Созайланы къызны лекциялларында кёргенде: «Сен кандидат диссертация жазмай амалынг жокъду, сени кюлунгдан келликди», - деп, Нюржаннга теманы бергенди. Аны аты былай эди: «Нейроблаголический, понтогенотический подход в оценке риска формирования двигательных нарушений у детей первого года жизни, перенёсших гипоксию». «Сёзсюз, тема кыыйындыды, жуаплыды, алсанг, кече кюн демей ишлергге керекке», - деп да къошады профессор.

Нюржан бу жол да кыыйынлыкъдан къоркъмагъанды. Ол аспирантураны да бошап, кандидат диссертациясын да къоруулагъанды. Бу кюнледе уа Нюржанны бла Саматланы Къайсыны юйюрлерине сабий да кюшуулукъу. Ол да жаш тиширыу тирилигини магъаналы ышаныды. Диссертациясын жаза, церебриальный къурушуудан ауругъан сабийлени багъыуну методикасын жарашдырыгъа да кыыйынын къошханды.

Нюржанны оппонентлери Россейни Медицина академиясыны неврология кафедрасыны таматасы профессор Валерий Быков, Москва областны баш неврологу, профессор Михаил Лобов, дагъыда башхалаа нь диссертациясына уллу багъа бичгенлиге, аны иши клиника медицинада алгъа магъаналы аллам болгъанын белгилегендиле. Ол да бошдан тюйюлдю. Кандидат диссертациясына дери Нюржан медицина журналлада кесини кёп статьяларын басмалагъанды. Ала бары да кезиюнден алгъа туугъан сабийни жашауну биринчи жылына жораланнгандыла.

Ара шахар игиди, алай специалистле юйде да керекдиле. Москвады клиникасында ишлеген махтаулуду, болсада Нюржан анда къалыргъа демейди. Ол республикагъа къайтып, мында туугъан къагъанакъла, аланы аналарына болушургъа, алгъан билимин кесин жерлилерине саугъа этерге сюеди.

ХОДАЛАНЫ Марзият.

Регби

Кючлери, амаллары да уллуду

Нальчикде «Юность» стадионда регбини «Регби -7» тюрлюсюнден Россейни чемпионатыны Юг зонасыны ючюнчю туру эм 1989-1992 жыллада туугъанланы аралрында спартакиадасы бардыгъандыла. Алада Краснодарны, Ростовну, Дагъыстанны, Таганрогну, Къабарты-Малкъарны жыйымдыкъ командалары эришгендиле.

Чемпионатны чеклеринде регбичилерибиз, биринчи жерге чыгъып, ала ючюн жарсыгъра келгенлени къуурдыгъандыла. Эришиуню бизни жерлешлерибиз Дагъыстанны командасы бла тюбешиуюн башлагъандыла. Ол алгъышнгы гёжефледен къуралгъаны себепли хорлам ючюн къаты къармашыргъа керек эди. Болсада биринчи таймны эки минутунда Ислам Маремшаов, топну къонакъланы зачёт ызларыне кийиригре эки кере кюрешип, командагъа он очко келтиргенди. Андан сора оюн сел барганды, алай аллай болумда да регбичилерибиз, дагъыда беш очко алып, 15:7 эсеп бла хорлагъандыла.

Экинчи матчны Къабарты-Малкъарны жыйымдыкъ командасы ростовчула бла бардыргъанды. Къонакъланы къауум сыналу спортчуладан къуралгъаны себепли ала бла ойнагъан тынч болмагъанды. Алай бизни регбичилерибиз Анзор Нагоев бла Антон Панома-ренко топну ростовчуланы зачёт эсоналарына кийиригре кюрешгенлери бла бешишер очко келтиргендиле. Тюбешиу 10:5 эсеп бла бошалгъанды.

Таганрогчула бла тюбешиу тири барганды. Командабыз биринчи таймда топну къонакъланы зачёт эсоналарына кийиригре эки кере кюрешип, командагъа он очко келтиргенди. Андан сора оюн сел барганды, алай аллай болумда да регбичилерибиз, дагъыда беш очко алып, 15:7 эсеп бла хорлагъандыла.

Турда тёртюнчю матчны регбичилерибиз Краснодарны жыйымдыкъ командасы бла бардыргъандыла. Ол Россейни эм Европаны чемпионуну экинчи къауумуду. Аны себепли ойнаучулары да бек кючлюледиле. Болсада аланы бир къарыусуз жерлери барды – барысы да женгиле эм терк тепгенледиле. Аны хайырлана, бизни командабыз оюнну энчи тюрлюсюн сайлагъанды. Регбичилерибиз топну къолларындан ычхындырмазгъа таукелленгендиле. Ол амал тюбешиуню биринчи минутунда окъуна Астемир Дышековха биринчи занос этер онг бергенди. Таймны тёртюнчю минутунда Астемир топну къонакъланы зачёт зонасына кийирип, аны ортасында салгъанды.

Краснодарчыла жаланда экинчи таймда, занос этерге кюрешип, беш очко алгъандыла. Алай бизни регбичилерибиз кёп сакълатмай тийишли жуап бергендиле: ала къонакъланы зачёт зоналарына топну дагъыда бир керге кийиргендиле. Хорлатса барганда аланы бир къарыусуз жерлери барды – барысы да женгиле эм терк тепгенледиле. Аны хайырлана, бизни командабыз оюнну энчи тюрлюсюн сайлагъанды. Регбичилерибиз топну къолларындан ычхындырмазгъа таукелленгендиле. Ол амал тюбешиуню биринчи минутунда окъуна Астемир Дышековха биринчи занос этер онг бергенди. Таймны тёртюнчю минутунда Астемир топну къонакъланы зачёт зонасына кийирип, аны ортасында салгъанды.

Краснодарчыла жаланда экинчи таймда, занос этерге кюрешип, беш очко алгъандыла. Алай бизни регбичилерибиз кёп сакълатмай тийишли жуап бергендиле: ала къонакъланы зачёт зоналарына топну дагъыда бир керге кийиргендиле. Хорлатса барганда аланы бир къарыусуз жерлери барды – барысы да женгиле эм терк тепгенледиле. Аны хайырлана, бизни командабыз оюнну энчи тюрлюсюн сайлагъанды. Регбичилерибиз топну къолларындан ычхындырмазгъа таукелленгендиле. Ол амал тюбешиуню биринчи минутунда окъуна Астемир Дышековха биринчи занос этер онг бергенди. Таймны тёртюнчю минутунда Астемир топну къонакъланы зачёт зонасына кийирип, аны ортасында салгъанды.

Регбичилерибиз болмагъанча кючлю ойнагъанларын чертирге тийишлиди. Аланы КъМР-ни регбиден федерациясыны толтуруучу директору, тренер Хадис Губжоков юйретеди. Алты-жети жыл мындан алгъа ол КъМКъУ-да жарау этдирген команда Россейде тёртюнчю, къырылны вузларыны араларында уя ючюнчю жерни алып тургъанды. Алай эришиулеге барырыгъа ачха болмагъаныны хатасыдан команданы чаргъа тюшгенди.

Бюгюнлюкде уа КъМР-ни регбиден федерациясыны президенти Артур Кажоков спортну бу тюрлюсюн айныгъугъа уллу кыйын салгъаны себепли аны жангыдан къураргъа онг чыкъгъанды. Болсада командагъа алгъышны ойнаучуладан жаланда тёртюсю къайтхандыла – Хазретали Небежев, Анзор Нагоев, Антон Панома-ренко эм Асланбек Мзоков. Къалгъан жашла энди регби ойнап башлагъанландыла. Болсада Ислам Тавкешев, Ислам Маремшаов, Заур Болотоков, Алим Шаов эм Астемир Дышеков ышандыргъан регбичиледиле.

Хадис Губжоковну айтханына кёре, ала республикада регбини «Регби – 7» тюрлюсюн терк айнытыргъа таукелдиле. Ол футболну, волейболну, баскетболну, женгил атлетиканы, тутушуну да бирикдирген спортду. Аладан бийик жетишимле болдуралмай тургъан жашланы кеслерин регбиде тийишли кёргюзтюрге къолларшындан келликди.

Былтырдан башлап «Регби – 7» Олимпиада оюнланы программасына кийирилгенди. Спортну бу тюрлюсюнден Россейни жыйымдыкъ командасы бир ненча жылдан бери Европаны чемпионатында алчыланы санындады. Къабарты-Малкъарны гёжефлерини къолларшындан келгенди Олимпиадада бийик жетишимле болдуургъа.

Жууукъ заманда республикабыздан аллай регбичиле да чыгъарла деп ышанырчады. Аны ючюн а спортну бу тюрлюсю бла кюреширгe эм хорламгъа жетергe итиниулюк керекди.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.
Суратны автор алгъанды.

Сорув - жууап

Компенсациялы тёлеу

Сорув: *Сабийге аны 3 жылы толгъунчу къарау ючюн тёленирик пособияны юсюнден закон къабыл этилгенмиди? Ол кезиуде уа сабийге пособие берилемиди?*

Жууап: Аллай закон алыкъа жокъду. Шёндюге дери уа он жаны бла вопросланы тамамлар ючюн, РФ-ни Президентини 1994 жылда 30-чу майдан 1110-чу номерли Указы РФ-ни Правительствосуну ол Указыны мурдорунда 1994 жылда 3-чю декабрьде жарашдырылгъан 1206 номерли эм 2006 жылда 4-чю августдан 772-чи номерли бегимлери хайыранылыадыла. Алада уа 3 жылы толмагъан сабийге къарагъан тушырыугъа берилген тёлеуле эм ай сайын берилген компенсациялану бериуню юсюнден жорукъла къабыл этилиндиле.

Ол норматив актларга тийишлиликде ай сайын берилиучю компенсация тёлеуле (пособияла угъай) 50 сом ёлчемде сабийлерини 3 жыллары толгъунчу къарап тургъан эм ишлерге онглары болмагъан тушырыулагъа организация чачылгъаны бла байламлы бериледи, ала ишден чыгъарылгъынчы, сабийлерине къарар ючюн берилген отпускда тургъан эселе эм ишсизлик ючюн пособияны алмай эселе .

Сабийлерине къарар ючюн отпускда тургъан тушырылагъа тийишли компенсацияны иш бериучю тёлейди, ишлемеген тушырылагъа уа аллай ачхачы халкъны социальный жаны бла къоруулагъан орган тохташдырады эм федеральный бюджетни ырысхысындан тёлейди.

Алайды да, 1,5 жылы толмагъан сабийи болгъан тушырыу ай сайын (№81-ФЗ закон бла тохташдырылгъан ёлчемде пособияны эм компенсация тёлеуню (50 сом) алып турургъа эркинди, 1,5 жылы толгъандан сора уа – 3 жылы толгъунчу жаланда компенсация тёлеуню аллыкъды.

Би р сабийге ай сайын тёленнген пособияны (ёлчемин эм журукъларын) РФ-ни субъектлерини законлары эм башха норматив актлары тохташдырадыла.

Заявлениясны кезиуюнде жазаргъа

Сорув: *Ана капиталгъа сертификатым барды, алай Пенсия фондда манга бир керге тёленнген пособияны (12000 сомну) бермей къойгъандыла. Аны юсюнден тилегинги асыры кеч билдиргенсе, деген эдиле манга. ПФ-ни ишчилери тюзмюдюле?*

Жууап: Баям, хау. 2009 жылда 24-чю апрельден №72-ФЗ номерли законда айтылгъаныча, ана (ойюр) капиталгъа сертификатны 2006 жылда 29-чу декабрьден №256-ФЗ номерли законнга тийишлиликде алгъан адамла аны счётунда 12000 сомну бир жолгъа алыргъа эркиндиле. Аны бла бирге уа былай да айтылгъанды: ана капиталгъа эркинликлери 2007 жылда 1-чи январьдан 2009 жылда 30-чу сентябрьни арасында алгъан адамла аллай ачхачы алыуну юсюнден заявлениясны 2010 жылда 31-чи мартдан кеч къалмай берирге керекдиле.

Ана капиталгъа къырал сертификатны 2009 жылда 31-чи декабрьден сора алгъанлагъа аллай заявлениясны берирге эркинлик жокъду.

Сёзбер

ЁРЕСИНЕ: **1**. Арышла ёгюзлени къабыргъаларына тиймез ючюн, айры агъачдан ишленген арба керек. **2**. Патронну «жармасы». **3**. Биреуге этилген хурмет, сый. **4**. «Чечме» минчакъ чыкъла. **5**. Къан ичип жашагъан гитче секириучю къамажакъчыкъ. **6**. Наркоманла сюйген бийик ханс. **9**. Жаш. **10**. Малла сойгъан жерде ишлейди. **12**. Жел урса жерден ёрге кётюрюлген «туман». **13**. Кёкде мюйюш тизилип, жылы жерлеге учууучу узун аякълы, узун боюнлу къанатлы. **14**. Агъачны «кемириучю» саплы къанжал. **16**. Саугъа. **19**. Гумуллжук. **23**.Ташайтын сыпыртыучу. **24**. Аш-азыкъны устасы.

Сёзберни **ТОКУМАЛАНЫ Хусейн** жарашдыргъанды.

ЭНИНЕ: **1**. Жумдурукъгъа сыйынгъан жаулукъ. **5**. Баш кийим. **7**. Аны да бичедиле (мал угъай). **8**. Жютю темир кыйыры болгъан гулоч таякъ неда сюнгюге ушаш аскер сауут. **10** Сабий аны этмей болмайды. **11**.Генералны кёнчек бучгъарыны жанында ёресине тигилген «жамау». **12**. Эшик-терезе такъгъын.**14**. Иничге «жип». **15**. Зыбыр жюнден ийирилген халы.**17**. Уруну тюбю -... **18**. Гергепгеж элни ортасы бла баргъан сууну аты. **20**.Кирит анга бойсунады. **21**. Кечеги жыртхыч къанатлы. **22**. Ачыгъан сют. **23**. Эчки баласы. **25**. Юч-тёртжыллыкъ къой. **26**. От. **27**. Жулдузла къууму.

Газетни 107-чи номеринде басмаланнган сёзберни жуаплары.

Шарапийни къытайлыгъа саугъасы

Чам хапар

Телефон къаты зынгырдап, Шарапийни элгендирди. Ол, жукъу арасында ундурукъну къатында тумбочканы юсюн къолу бла къармап, трубканы алды:

- Алло, - деди къаныкъгъан ауаз бла. - Москва бламы... Хау, хау, беригиз, тынгылап турама. Мусабий, сенмисе. Не болгъанды, замансы заманда сёлешип, ахымы аласа да? Не дейсе?.. Тохта, тохта, къытайлыпадан къайсыны? А-а-а, игиди, игиди, ангылагъанма. Аны ючюн бир да жарсыма. Саугъачыкъ да алып, тамбла ингирде жетербиз... Хайда, сау къал.

Шарапий телефонну жерине салды. Андан сора, башын жастыкъгъа тап жарашдырып, жукъларгъа кюрешди. Алай жукъсуу аязгъанды. Ол, Мусабийге ачыуланып, арыбери бурулады. Болмагъандан сора, туруп, балконнга чыгъып, тютюн ичеди. Сагъышла башын биийлепдиле. «Энди къытайлыны сейир этдирирча саугъа къайдан тапсын адам? Аны ыразы этмей а жарарыкъ тюйюлдю. Къарындашым бла бирге ишлеп, бирге жашап турады. Кеси да анга бек игиди. Не зат этейим?..»

Алай сагъыш эте кетип, кеси да суукъсурап, тёшегине кирди, жылына башлагъанлай, жангыдан къалкъып тебиреди. Бир аздан а тюш кёреди: «Атасы бла бир ариу ёзенде къойла кюте. Жап-жашил кырдыкда чыммакъ койла тынч-ырахат отлайдыла. Шарапий да, уллу жылы ташны юсюнде олтуруп, атасы бла хапар айтады. Алайлай, къарасала, бир кюой, канатла биттенча, кёкге кётюрюлюп барады.

Шарапий да, атасы да, секирип ёрге кюобуп, бир ауздан: «Эй, эй!» - деп къычырадыла. Сора Шарапий, эс жыйып, къойну ызындан сызылады. Ол а, бийикден бийик кётюрюлюп, булутла ичине кирип, думп болуп кетеди».

Алайда Шарапий да уяныды. Къараса, кюн таякъла аны аткъиз да аэропортха барып, билетле да мажарып, мени анда сакълап туругъз. Самолёт учар заманнга мен да жетерме... Саугъа ючюн къайгъырма, ол мени бойнумдады. Хе, хе, хе... Къытайлыны ыразы этербиз. Хайда, сау къал.

Телефонну ашыгъышлы атып, Шарапий кийинип, бет-къол чайып, арбаза да машинасына олтуруп, анга от алдыды. Юй бийчеси, машина таушка чартлап чыгъып:

- Ашагъан да этмей, къайры от тюшюп бараса? - деп къычырды.

- Элге барыргъа керекме, аттлагъа, ашыгъып турама, ауузланнган да анда этерме, - деп, Шарапий бир такъыйкъаны ичинде алайдан думп болуп кетди.

Элде юйлерине жетгенде, атасы, ийнек сууп, баудан чыгъып келе эди.

- Аття, къоркъма, бир зат да болмагъанды. Мен биопон Москвагъа кетеме да, кюй алыргъа келгенме, - деди Шарапий, атасы ауузун да ачыгъны.

- Сайла да ал, мен да бусагъат бу челекни юйге этгин салайым да, чыгъып, санга болушайым, бирге соярбыз, - деп, атасы юйге кирип кетди. Ол, жолгючюн да билей, юйден чыкъгъанда, Шарапий къойну аякъларын байлап, машинасыны арт жанына сала тура эди.

- Э жаш, муну сауалймы эльтирикге? - деп сейирсинди атасы.

- Хау, аття, саулай эльтирик ме. Къалай бла?

- Аны хапарын артда айтырма, шёндю заманым жокъду, бир бек ашыгъып турама, сау къал, - деп, машинасын букъулатып кетди.

Элге баргъаны бла къайтхаты тенг болду. Машинасын арбазгъа салып, терк окъуна юйге кирди да, аш отуда шкафланы эшиклерин бирем-бирем ачып къарады. Ич отуудан аны даууруна чыкъгъан юй бийчеси:

- Не излейсе, э киши? - деп сорады.

- Бизни аракъыларыбыз къайры къурулгъандыла? Къайры сукъгъанса аланы? Чыгъар бери да тауушун чыгъармайды. Не сойсегиз да этигиз деген-ча, дуниядан тюнгюлюп къарайды.

- Хайда, къатын, сау къал. Машинаны, жашха айтып, гаражгъа салдыр. Мен а вокзалгъа дери такси тутуп барыбма, - деп, Шарапий къойну алып кетди.

Вокзалгъа келгенинде, Хусей бла Хаким сакълап тура эдиле.

- Не болдугъуз, билетле алладыгъызмы? - деп сорду Шарапий жете келгенлей.

- Жаланда эки билет табалгъанбыз, - деди Хусей, сумкадан къарап тургъан къой башдан кёзюн алалмай. - Шарапий, бу а не затынгды? Сен муну самолётха къалай ётдюрюрге айтаса, анга справка керек болгъанын билмеймисе?

- Не справка хапар айтаса, аны самолётха къалай ётдюрлюк эсем да, мени ишимди. Сиз а, хомуха, эки билетден сора тапмагъанбыз деп, былайда сирелип турмай, дагъыда бир мадар этогиз эди уа. Бу сумканы къатындан кетмей туругъуз, мен бусагъат къайтама, - деп, темир бурууну ары жанында сюелген милиционерле таба тебиреди.

Хусей бла Хаким аны ызындан къарап къалдыла. Шарапий милиционерле бла кёп сёлешди, къоллары бла бир затла кёргюзте эди, сора костюмну ич хуржунундан бир затла чыгъарып, алагъа узатды да, терк окъуна ызына айланды.

Тебирегиз, самолётха адамла олтуруп баслагъандыла, – деп, къойну башын сумканы ичине сугъуп, аны киритин этди. Милиционерле аланы ашырып самолётха миндирдиле. Анда Шарапий сумканы ачды да, къойну башын къаратды. Тёгерекде олтургъанла, арыбери ётгенле да аны ышарып къарай эдиле. «Бек жараулу шишлик боллукъду», - деп, къойну башын сылап, ётгенле да болдула.

Шарапийни къытайлыгъа элтген саугъасы ма ол зат.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Операция

Ашыкъгъан кесин битдирир...

Республиканы жеринде быйыл 10-чу июньдан 20-чы июньнга дери кезиуде «Терклик эм жаяу адам» деген профилактика операция бардырылады. Аны баш мураты - жолда авариялана санын азайтыуду. Ол бардырылса туруп, жолда жюрююню жорукъларыкъалай толтурулгъанларына контроль этиу жангы кюч аллыкъды.

РФ-ни Административный право низамгъа бузукъулукъ этиуню кодексини 12.9-чу статьясыны 1-чи кесегине кёре, тохташдырылгъан мардадан терк баргъан автомашинаны водители 100 сом тазир тёлейди неда анга эсгертиу этиледи. Ол кодексни 12.9-чу статьясыны 2-чи кесегине кёре уа, транспорт тохташдырылгъан мардадан сагъатха 20 километрден башлап, алай 40 километрден кёп болмагъан терклик бла баргъан автомашинаны водителине 1000-1500 сом тазир салынырыкъды. Кодексни 12.9-чу статьясыны 4-чю кесегине кёре, транспорт тохташдырылгъан мардадан сагъатха 60 километрден кёп барса, 2000 сомдан 2500 сомгъа дери тазир тёлерикди неда транспорт жюрютюргe эркинликни 4 айдан 6 айгъа дери сыйырыллыкъды.

Нальчикде ич ишлени управлениясыны ОГИБДД-сы.

Биллириу

Окъургъа чакъырадыла

Бийик профессионал билим бериую «Белгородский университет потребительской кооперации» Билим бериу учреждениясыны Нальчикдеги филиалы окъутуучу очный эм заочный формаларыны толу эм къысха заманны ичинде тюрлю-тюрлю усталыкъла алыргъа сюйгенлени окъургъа чакъырады:

√ бийик профессионал билим бериую программаларына кёре

- Социальный иш
- Финансла эм кредит
- Бухгалтер учёт, анализ эм аудит
- Менеджмент организацию

√ бакалавриятланы хазырлау жаны бла

- Социальный иш
- Экономика
- Менеджмент
- Туризм

√ орта профессионал билим бериую программаларына кёре

- Право эм социальный жалчытыуну къурау
- Экономика эм бухгалтер учёт (отраслылеге кёре)
- Менеджмент (отраслылеге кёре)

Тюз сайлау - жетишимли карьера! Хош келигиз!

Соруулары болгъанла 40-74-09 эм 47-75-21 телефон номерлеге сёлеширгe боллукъдула.

Филиалны адреси: КъМР, Нальчик шахар, Къулийланы Къайсын атты проспект, 9.

БУПК-ны сайты: www.bupk.ru, филиалны сайты: www.kbrbupk.narod.ru

КАРТИНГ

Жигитни хурметине

13-чю июньда Экинчи Чегем элни картодромунда РОСТО (ДОСААФ-ны) республикалы совети Совет Союзну Жигити лётчик-истребитель Назир Канукоевни саугъасына картингден КъМР-ни ачыкъ чемпионаты эм биринчилиги бардырлыкъды. Алагъа ЮФО-ну бек кючлю командалары къатышырыкъдыла.

Эришиуле 10 сагъатда башланырыкъдыла.

Газетни келир номери 16-чы июньда чыгъарыкъды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи -42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмолары, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмеге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.
Газет Басманы эм асламды информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —П-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынгъанды.
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Теммоланы Мухадин - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (3,5,6-чы бетле), Зезаланы Лида (1,2,4-чю бетле) - корректорла.
Тиражы 3850 экз. Заказ № 1488

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5